

Ivashchenko G.A.

Candidate of Economic Sciences, docent

Petryaeva Z. F.

Candidate of Economic Sciences, Professor

Petriaiev O. O.

Candidate of Economic Sciences, docent

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Ukraine

IMPACT OF INTEGRATION IN INTERNATIONAL BUSINESS AND ECONOMIC SECURITY

Івашченко Г. А.

к. е. н., доцент

Петряєва З. Ф.

к. е. н., професор

Петряєв О. О.

к. е. н., доцент

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця, Україна

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ТА БІЗНЕС

Досліджено та ідентифіковано наукові дефініції «безпека» та «міжнародна економічна безпека». Доведено доцільність активізації інтеграційних процесів на основі створення та розширення об'єднань країн для покращення захисту ведення міжнародного бізнесу. Проаналізовано належність найбагатших країн світу до тих, або інших економічних об'єднань. Сформульовано основні принципи забезпечення економічної безпеки для ведення міжнародного бізнесу Систематизовано основні характеристики інтеграційних процесів для забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Ключові слова: інтеграційні процеси, міжнародна економічна безпека, міжнародний бізнес, глобалізація, принципи, рейтинг, найбагатші країни світу.

Investigated and identified scientific definition of "security" and "international economic security." The expediency of intensification of integration processes through the creation and expansion of the association to improve the protection of international business. Analyzed the richest countries belonging to those or other economic associations. The main principles of economic security for international business systematized the main characteristics of the integration process for international economic security.

Keywords: integration processes, international economic security, international business, globalization, principles, ranked the richest countries in the world.

Забезпечення міжнародної економічної безпеки в сучасній світовій економіці є найголовнішим, найгострішим та найбільш терміновим питання. Основними факторами, які призводять до порушення міжнародних угод та стійкості міжнародних економічних відносин є спроби порушення суверенітету деяких країн іншими країнами, спроби силового втручання в діяльність країни з метою перенаправлення фінансових потоків до своєї економічної системи, значне посилення інформаційного шахрайства, кібер-атаки, латентні політичні домовленості між країнами, глобальні корупційні схеми. Від всіх цих руйнівних для міжнародного бізнесу обставин потерпають підприємства, які виходять на міжнародні ринки.

При дослідженні міжнародної безпеки не можна обмежуватися тільки силовою, або воєнною безпекою. Міжнародну безпеку необхідно розглядати з урахуванням інтеграції силових, економічних та соціальних аспектів. Основною причиною початку військових дій є конфлікти економічних інтересів країн. Ведення міжнародного бізнесу неможливо без забезпечення економічної безпеки. При виході на міжнародні ринки підприємству необхідно перш за все подбати про комплекс заходів, які дозволять йому уникнути загроз в бізнесі. Крім того, підприємству, яке виходить за економічні кордони своєї країни, необхідно врахувати які ризики можна знизити за рахунок того, що країна, в якій планується вести міжнародний бізнес, входить до того, або іншого об'єднання країн. Частіше за все такі об'єднання країн створюються для покращення умов ведення міжнародного бізнесу та для забезпечення його економічної безпеки. Тому забезпечення економічної безпеки для ведення міжнародного бізнесу є пріоритетним напрямом досліджень.

Основні аспекти забезпечення міжнародної економічної безпеки для ведення міжнародного бізнесу досліджували такі автори: Т. Сухорукова, А. Гранберг, П. Ліндерт, В. Наумов, Є. Авдушкін, В. Орешкін, А. Папцов, С. Семенів, М. Пebro, Г. Турбан, О.Черковець, В.Вітлінський, В. Шлемко, І. Бiнько, Д. Ковальов, В. Шликов, О. Грунін, Л. Гончаренко. Постійні зміни складу об'єднань країн впливають на правила ведення міжнародного бізнесу та забезпечення міжнародної економічної безпеки. Це обумовлює актуальність та доцільність дослідження впливу інтеграційних процесів на ведення міжнародного бізнесу та його економічну безпеку.

Метою написання наукової статті є проведення аналізу впливу інтеграційних процесів та глобалізації на забезпечення міжнародної економічної безпеки та ведення міжнародного бізнесу.

Всі соціальні системи повинні забезпечувати свою безпеку. На сьогоднішній день основними напрямками трактування поняття «безпека» є такі. Безпека – здатність об'єкта, явища, процесу зберігати свою сутність і основну характеристику в умовах цілеспрямованого, руйнівного впливу зовні або в самому об'єкті, явищі, процесі [12, с. 15]. Безпека – захист від небезпек на системному рівні [13, с. 18].

Безпека об'єкта – захищеність життєво важливих інтересів об'єкта від загроз, як внутрішніх, так і зовнішніх [1, с. 22]. Безпека – це насамперед заходи або дії, що забезпечують недопущення і оперативне реагування на відповідні загрози заради безпечного функціонування [3]. Основні трактування поняття «безпека» подано на рис. 1.

Безпека – це стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз, що базується на діяльності людей, суспільства, держави, світової спільноти народів по виявленню (вивченню), попередженню, ослабленню, усуненню (ліквідації) і віддзеркаленню небезпек і загроз, здатних погубити їх, позбавити фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати неприйняттого (неприпустимого об'єктивно і суб'єктивно) збитку, закрити шлях для виживання і розвитку [2].

Економічна безпека – найважливіша якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування; стійке забезпечення ресурсами та розвиток, а також послідовну реалізацію економічних інтересів [9].

При проведенні аналізу наукової літератури в сфері безпеки виявлено, що безпеку найчастіше пов'язують з поняттями стійкості, стабільності та розвитку. Стійкість є необхідною умовою забезпечення безпеки економічних систем.

Провідні вчені часто роблять акцент на взаємозв'язку понять розвиток та безпека з тих позицій, що розвиток супроводжується поступовим нарощуванням рівня безпеки. Розвиток економічної системи неможливий без забезпечення її безпеки.

Рис. 1. Основні трактування поняття «безпека»

Міжнародний економічний порядок – це система відносин господарюючих міжнародних суб'єктів, яка завжди формується в залежності від

ідей, переконань і панівних теорій в даний період, співвідношення сил між головними дійовими особами на міжнародній арені [4].

В світовому економічному просторі відбуваються динамічні зміни всієї системи міжнародних відносин та трансформація міжнародного економічного порядку. Збереження статус-кво на тривалий період в умовах глобалізації економіки неможливо. Глобалізація підсилює загрози дестабілізації міжнародної економічної безпеки. Це обумовлено, перш за все, появою міжнародних ринків, які є непідконтрольними уряду однієї держави, вільних економічних зон в деяких країнах, діяльністю ТНК.

Розвиток інтеграційних економічних процесів необхідно аналізувати, розмежовуючи поняття «інтернаціоналізація», «інтеграція» та «глобалізація».

Інтернаціоналізація передбачає формування стійких міжнародних взаємозв'язків з метою виконання загальних для країн завдань, цілей та видів діяльності.

Міжнародна економічна інтеграція – це форма інтернаціоналізації і одночасно етап розв'язання суперечності між відокремленістю відтворювального процесу в межах національних економік і його консолідацією, яка полягає у створенні державами спільного економічного простору з метою вільного руху товарів і чинників виробництва [4].

Економічна глобалізація – це подальший розвиток інтернаціоналізації та міжнародної економічної інтеграції, що характеризується інтенсифікацією і новою якістю міжнародних зв'язків у планетарних масштабах [4]. В сучасних економічних реаліях глобалізація стає обов'язковою умовою господарського прогресу, соціального розвитку, історичного процесу в цілому.

Дестабілізуючими факторами зниження рівня глобальної економічної безпеки можуть бути: порушення стабільності міжнародної торгівлі; обмеження доступу деяких країн до стратегічних ресурсів шляхом їх дорожчання, або під впливом політичних факторів; навмисне створення перешкод при обміні новітніми технологіями.

Ключовими характеристиками сучасної парадигми міжнародної економічної безпеки є взаємозалежність, взаємообумовленість, взаємопов'язаність та взаємоінтегрованість країн світу. Цей синтез характеристик призводить до глобальної економічної взаємозалежності. З одного боку, інтеграційні процеси в економіці світу є передумовою забезпечення міжнародної економічної безпеки, а з іншого – це виклик міжнародній економічній безпеці.

Під міжнародною економічною безпекою розуміється така економічна взаємодія країн, яка виключала б навмисне завдання збитку економічним інтересам іншої країни [10].

Міжнародна економічна безпека держави полягає в підтримці визначеного рівня і структури національного виробництва, яке забезпечує можливість і необхідність його пристосування до змін у світових господарчих умовах без загрози потрапити в односторонню залежність від зовнішніх ресурсів економічного розвитку.

За інформацією економічного словника-довідника міжнародна економічна безпека держави полягає в підтримці визначеного рівня і структури національного виробництва, яке забезпечує можливість і необхідність його пристосування до змін у світових господарчих умовах без загрози потрапити в односторонню залежність від зовнішніх ресурсів економічного розвитку [5]. Така точка зору базується на пріоритетності досягнення власних цілей кожної країни та забезпеченні її інтересів. При цьому є недопустимим втручання у внутрішню політику держави інших держав. На сьогоднішній день Україна є значно залежною від поставок енергоносіїв, що створює значну загрозу її економічній безпеці.

Міжнародна економічна безпека являє собою такий комплекс міжнародних умов співіснування домовленостей та інституціональних структур, при якому кожній державі – члену світового співтовариства забезпечується можливість вільно обирати і здійснювати свою стратегію соціального та економічного розвитку без зовнішнього тиску і втручання, в

обстановці взаєморозуміння і співпраці [11]. Філіпенко Т. В. в своїх дослідженнях ставить акцент на взаєморозуміння і співпраці країн-учасниць процесу забезпечення міжнародної безпеки.

Міжнародна економічна безпека базується на необхідності врахування національних та інтернаціональних інтересів усіх держав і всіх груп держав. Їх співвідношення обумовлено постійно зростаючою взаємозалежністю національних економік [8].

Енциклопедичний словник «Політологія» трактує міжнародну економічну безпеку як комплекс міжнародних умов співіснування, домовленостей та інституціональних структур, який міг би забезпечити кожній державі-члену світового співтовариства можливість вільно обирати і здійснювати свою стратегію соціального і економічного розвитку, не зазнаючи зовнішнього економічному і політичному тиску і розраховуючи на невторчання, розуміння і взаємоприйнятне і взаємовигідне співробітництво з боку інших держав [5]. Дана позиція щодо визначення наукової дефініції «міжнародна економічна безпека» побудована на гармонізації економічних інтересів країн щодо забезпечення їх економічної безпеки.

Основними принципами забезпечення економічної безпеки для ведення міжнародного бізнесу можна виділити такі:

принцип законності передбачає дотримання всіх норм міжнародного права в сфері забезпечення економічної безпеки;

принцип актуалізації передбачає здатність кожної країни при забезпеченні власної економічної безпеки враховувати основні зміни розвитку світової економіки та використовувати їх у власних інтересах, але при цьому не порушувати інтереси інших держав;

принцип паритету передбачає забезпечення взаємовигідної співпраці країн.

Під міжнародною економічною безпекою Користін О. Є. розуміє такий стан світової економіки, за якого забезпечуються взаємовигідне співробітництво країн у вирішенні національних і глобальних проблем

людства, вільний вибір і здійснення ними незалежної стратегії соціально-економічного розвитку при активній участі в міжнародному поділі праці [7].

Концептуальний підхід даного вченого базується на пріоритетності інтеграційних процесів в сфері забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Міжнародну економічну безпеку можливо забезпечувати на основі сформованих глобальних міжнародних економічних організацій – Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародного валютного фонду, Всесвітньої організації торгівлі.

Основними позитивним прикладами розвитку інтеграційних процесів для забезпечення міжнародної економічної безпеки є створення: Європейського Союзу; Євразійського економічного союзу; Організації країн-експортерів нафти (ОПЕК); Світової організації торгівлі (СОТ); Європейської асоціації вільної торгівлі; НАФТА; Асоціація латиноамериканської інтеграції; Карибського співтовариства (КАРІКОМ); Асоціації держав Південно-Східної Азії; Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН); Економічного співтовариства країн Західної Африки (ЕКОВАС); Економічного співтовариства країн Центральної Африки (ЕКОЦАС).

Найбільш успішним прикладом вирішення проблеми колективної економічної безпеки є договір про Європейський Союз, на основі якого установлені економічний і валютний союзи країн-учасниць. Відповідно до цього закону Рада Міністрів ЄС визначає стратегічні напрями економічної політики країн-учасниць і ЄС в цілому і контролює розвиток економіки кожної держави ЄС. Завдяки введенню євро торгівля всередині Єврозони зросла на 15%, а інвестиційні потоки – на 30%.

Для забезпечення економічної безпеки країн Європейського Союзу створено Європейський механізм стабільності, який дозволяє здійснювати фінансову підтримку тих країн, які її терміново потребують. Європейська комісія кожного року публікує конкретні рекомендації для кожної країни щодо ведення бюджетної та економічної політики. В сукупності в Єврозоні мобілізовано засоби для антикризового фонду в розмірі 80 млрд. євро. Але

останні події, зокрема, брексіт Великобританії, є індикатором наростання кризових явищ в Європейському Союзі.

Інша організація країн, в якій направленість діяльності є економічною, Світова організація торгівлі. Світова організація торгівлі (СОТ) – це провідна міжнародна економічна організація, членами якої вже є 161 країна, на долю яких припадає більше 96% обсягів світової торгівлі; її функціями є встановлення правил міжнародної системи торгівлі і вирішення спірних питань країнами-членами, що підписані під близько 30-ма угодами організації. Після приєднання ряду країн, які зараз є кандидатами на вступ, у рамках СОТ здійснюватиметься майже весь світовий торгівельний обіг товарів та послуг. Всі підписані угоди є підґрунтям забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Основною метою забезпечення міжнародної економічної безпеки є соціально-економічний розвиток країн світу.

На основі даних Світового банку і Міжнародного валютного фонду журнал «Global Finance» склав рейтинг найбагатших країн світу відповідно до розміру їх ВВП і купівельної спроможності на душу населення. Також рейтинг враховує середню вартість життя та темпи інфляції.

Перша десятка найбагатших країн світу – 2016 року:

1. Катар (ВВП 146,011 тис. доларів США на одного мешканця);
2. Люксембург (94,167 тис.);
3. Сінгапур (84,821 тис.);
4. Бруней (80,335 тис.);
5. Кувейт (71,600 тис.);
6. Норвегія (67,619 тис.);
7. ОАЕ (67,201 тис.);
8. Гонконг (57,676 тис.);
9. США (57,045 тис.);
10. Швейцарія (56,815 тис.).

У список 25 найбагатших країн світу також увійшли: Саудівська Аравія, Бахрейн, Нідерланди, Ірландія, Австралія, Австрія, Швеція, Німеччина, Тайвань, Канада, Данія, Оман, Ісландія, Бельгія та Франція [6].

Рис. 2. Діаграма розподілу найбагатших країн світу [6]

Найбагатші країни світу, в основному, входять до інтеграційних об'єднань, що дозволяє їм ефективно забезпечувати міжнародну економічну безпеку.

Люксембург входить до складу ЄС. Швейцарія та Норвегія є частиною Шенгенського простору, але не ввійшли до складу ЄС.

Катар, ОАЕ, Кувейт входять до ОПЕК. Метою ОПЕК є координація діяльності і вироблення загальної політики щодо видобутку нафти серед країн - учасниць організації, підтримання стабільних цін на нафту, забезпечення стабільних поставок нафти споживачам, отримання віддачі від інвестицій в нафтову галузь, що дозволяє країнам-учасницям ОПЕК забезпечувати

прийнятний рівень економічної безпеки. Країни члени ОПЕК контролюють близько 2/3 світових запасів нафти.

Сінгапур та Бруней входять до складу Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). Метою асоціації було оголошено прискорення економічного розвитку та соціального прогресу в країнах-учасниках, захист миру та стабільності в регіоні, а також надання країнам-учасникам змоги мирного розв'язання спірних питань. Така мета Асоціації держав Південно-Східної Азії є передумовою забезпечення економічної безпеки її країн-учасниць.

Гонконг входить до складу Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). АТЕС – це форум 21 економіки Азіатсько-Тихоокеанського регіону для співпраці в галузі регіональної торгівлі та полегшення і лібералізації капіталовкладень. Метою АТЕС є підвищення економічного зростання, процвітання в регіоні та зміцнення азіатсько-тихоокеанського співтовариства, що дозволяє покращувати забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Концепція глобалізації для забезпечення міжнародної економічної безпеки базується на: доцільності вільного руху капіталу, товарів, послуг, врахуванні взаємних економічних інтересів; економічній підтримці країн, що розвиваються високо розвиненими країнами – світовими лідерами. Така підтримка може проявлятися через надання передових технологій, інноваційних засад ведення бізнесу та управління, фінансування економіки на пільгових умовах.

Інтеграційні процеси для забезпечення міжнародної економічної безпеки характеризуються:

- перебудовою економічної структури окремих країн для боротьби з кризовими явищами;

- координацією співпраці держав-учасниць щодо боротьби з фінансовим шахрайством;

спільним використанням науково-дослідного потенціалу та недопущення зниження інтелектуальної безпеки;

ефективним використанням сировинних ресурсів, створенням та удосконаленням міжнародної співпраці, що поглиблює міжнародну спеціалізацію та кооперування виробництва для забезпечення виробничої безпеки.

Забезпечення міжнародної економічної безпеки можливе за досягнення умов: ненав'язування країнами своїх «правил гри», гармонізації економічних інтересів країн, відсутності примусу та тиску щодо будь-яких аспектів співпраці, невторчання у внутрішню політику країни.

Правове забезпечення міжнародної економічної безпеки можливе при досягненні принципу рівноправності всіх країн незалежно від рівня їх розвитку та володіння ними тими, або іншими ресурсами. Інституціонально досягнення такого принципу можна забезпечити на основі укладення двосторонніх та багатосторонніх договорів між країнами-партнерами, створення організацій для забезпечення міжнародної економічної безпеки, створення спеціальних програм, або інших документів для забезпечення економічної безпеки країн світу. Необхідно створити систему міжнародної економічної безпеки, яка повинна захищати держави від дискримінації при активізації міжнародних господарських зв'язків та забезпечувати їх рівноправність. Основними об'єктами захисту в такій системі будуть підприємства, які ведуть міжнародний бізнес.

Література

1. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2012. – 386 с.

2. Гапоненко В.Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы / В.Ф Гапоненко, А.Л. Беспалько, А.С. Власков. – М. : Изд-во «Ось-89», 2007. – 208 с.

3. Захарченко В. И. Экономическая безопасность бизнеса : учебн. пособ. для студ.-магистров экон. специальностей / В. И. Захарченко, Н. Н. Меркулов, Н. В. Халикян ; Одес. нац. политехн. ун-т ; Одес. нац. ун-т им. И. Мечникова. – Одесса : Наука и техника, 2009. – 176 с.

4. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2009. – 312 с.

5. Економічний словник-довідник. Режим доступу: <http://subject.com.ua/economic/dict/492.html>

6. Катар возглавил рейтинг самых богатых стран мира – Global Finance. Режим доступа: http://delo.ua/world/katar-vozglavil-rejting-samyh-bogatyh-stran-mira-global-financ-314714/?supdated_new=1474198709 © delo.ua

7. Користін О.Є. Економічна безпека. Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/16453--3-printsipi-ekonomichno-bezpeki-struktura-ta-rvn.html>

8. Международная и национальная экономическая безопасность. Режим доступа: <http://newinspire.ru/1/2/25/1089-mezhdunarodnaya-i-natsionalnaya-ekonomicheskaya-bezopasnost.html>

9. Мойсеєнко І. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. – Львів, 2011. – 380 с.

10. Отенко І. П. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. А. Иващенко, Д. К. Воронков. Харків: Вид. ХНЕУ, 2012. – 252 с.

11. Філіпенко Т. В. Міжнародна економічна безпека. Режим доступу: http://stud.com.ua/21610/ekonomika/mizhnarodna_ekonomichna_bezpeka

12. Шевченко Л. С. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2009. - 312 с.

13. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. ... д-ра. екон. наук / Л. Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с.